

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет сценічного мистецтва

Кафедра музично-драматичного театру

СЦЕНІЧНА МОВА

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу для здобувачів 3
курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності

026 «Сценічне мистецтво»,

ОП «Акторське мистецтво драматичного театру та кіно»

УДК 808.55(073)
С 92

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 11 від 09.04.2024 р.)

Рецензенти:

Леонід КОСМІН, ст. викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії культури, заслужений працівник культури України
Людмила КОЛЧАНОВА, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри сценічної мови Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського

Укладачі:

Анастасія БІЛЕНЬКА, доктор філософії з культурології, викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії культури
Ольга СВІТЛИЧНА, викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії культури

Сценічна мова : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для
С 92 здобувачів 3 курсу першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, спец. 026 «Сценічне мистецтво», ОП « Акторське мистецтво драматичного театру та кіно» / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т сценіч. мистецтва, Каф. музич.-драмат. театру ; [уклад.: А. Біленька, О. Світлична]. — Харків: ХДАК, 2024. — 26 с.

Програма та навчально-методичні матеріали «Сценічна мова» призначені для викладачів здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (3 курс) зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво» освітньої програми «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно». Головною метою програми та навчально-методичних матеріалів є допомогти студентам усвідомити значення сценічного слова у сценічному творі і домогтися виразної, емоційної мови на сцені.

УДК 808.55(073)

© Харківська державна академія культури, 2024 р.
© Біленька А., 2024
© Світлична О., 2024

ЗМІСТ

Загальна інформація про дисципліну	4
Анотація дисципліни	4
Політика дисципліни	9
Тематика практичних занять	11
Методичні рекомендації до практичних занять	17
Самостійна робота	18
Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів	19
Перелік питань для самоконтролю студентів	20
Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання	21
Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна	23
Рекомендовані джерела інформації	23

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1	Назва дисципліни	Сценічна мова
2	Викладач	Світлична Ольга Олександрівна Біленька Анастасія Миколаївна
3	Контактні дані викладача (роб.тел., емейл)	svitli4na@gmail.com nastasiya51094@ukr.net
4	Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Обов'язкова
5	Рік підготовки	3
6	Семестр	5, 6
7	Лекції (год.)	–
8	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття (год.)	30
9	Самостійна робота (год.)	120
10	Індивідуальна робота (год.)	30
11	Кількість кредитів	6
12	Загальна кількість годин	180
13	Види поточного контролю	Підсумкові покази, усне опитування,
14	Вид підсумкового контролю	іспит (3 сем), залік (4 сем)

2. АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Місце дисципліни в програмі навчання

Навчальна дисципліна «Сценічна мова» покликана допомогти студентам усвідомити значення сценічного слова у сценічному творі і домогтися виразної, емоційної мови на сцені.

2.2. Пререквізити та постреквізити дисципліни

«Сценічна мова» - обов'язкова навчальна дисципліна, яка є частиною загальної системи викладання фахових дисциплін, для виховання та різнобічного гармонійного розвитку фахівців спеціалізації «Акторське мистецтво драматичного театру та кіно».

Набуті знання та уміння можуть бути використані при вивченні дисциплін «Основи вокального виконавства», «Комплексна система пластичного виховання актора: Ритміка», «Майстерність актора», «Робота актора в поетичному театрі», «Специфіка роботи актора в кіно», «Специфіка роботи актора в музичнодраматичному театрі».

2.3. Мета вивчення дисципліни – забезпечення набуття студентами ключових фахових компетентностей з освітньої програми «Акторське мистецтво драматичного театру та кіно», формування теоретичних знань і умінь щодо поєднання технічних та творчих завдань при вихованні голосомовних навичок, розвиток орфоепічної культури студента, знань про засоби підвищення віршованої виразності та використання цих знань під час виконання поеми. Засвоєння теми «Монолог. Форми монологу. Особливості роботи над монологом у різних жанрах. Сценічне виконання і взаємодія» та використання цих знань в роботі над монологом.

2.4. Завдання вивчення дисципліни:

- Поєднання технічних та творчих завдань при удосконаленні голосомовних навичок;
- Удосконалення орфоепічної культури студента та подальша робота над чіткістю дикції;
- Створення яскравих образів героїв поеми та оповідача;
- Спираючись на отримані знання щодо техніки виконання віршованої форми, втілити їх в роботі над поемою;
- Провести ідейно-тематичний аналіз поеми, дієвий, аналіз композиційної будови і знайти конфлікт;
- Звертаючись до інтернет-ресурсів в умовах дистанційного навчання, знайти нові цікаві вправи для проведення складного голосомовного тренінгу на практичних заняттях;

- Удосконалювати інтонаційну та мелодійну виразність під час роботи над поемою;
- На прикладі роботи над монологом оволодіти процесом словесної дії, законами і навичками монологічної мови;
- Провести попереднє знайомство з твором: історією його народження, його місцем у творчості автора і в історичному розвитку літератури;
- Перетворити в своїй уяві зміст художньої мови на живий малюнок життя;

2.5. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

У студентів мають бути сформовані наступні загальні та фахові компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК2. Здатність орієнтуватися у предметній області та розумітися на професійній діяльності.</p> <p>ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.</p> <p>ЗК7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК14. Здатність удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень, домагатися морального і фізичного вдосконалення своєї особистості.</p> <p>ЗК15. Здатність приймати нестандартні рішення, вирішувати проблемні ситуації.</p> <p>ЗК16. Здатність к адаптації до нових ситуацій, переоцінці накопиченого досвіду, аналізу своїх можливостей.</p> <p>ЗК17. Здатність працювати в театральному колективі.</p>
Загальні фахові	<p>ФК1. Здійснювати акторську діяльність у соціально значимих міжнародних, регіональних, обласних,</p>

компетентності (ФК)	<p>муниципальних театральних установах, спрямованих на художньо-естетичний розвиток усіх категорій населення.</p> <p>ФК2. Генерувати ідеї та здійснювати інтерпретацію сценічного образу (дійової особи вистави).</p> <p>ФК3. Аналізувати (усно і письмово) сценічний твір.</p> <p>ФК7. Оперувати специфічною системою виражальних засобів (пластично-зображальними, акторсько-виконавськими) під час створення та презентації сценічного образу.</p> <p>ФК11. Викладати дисципліни, що пов'язані з майстерністю актора у загальноосвітніх школах, організаціях професійної освіти та додаткової освіти для дітей та молоді.</p>
----------------------------	--

У результаті навчання студенти повинні:

Програмні результати навчання (ПРН)	<p>ПР01. Визначати взаємозв'язок цінностей громадянського суспільства із засадами розвитку сфери культури й мистецтва в Україні.</p> <p>ПР04. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, в мережі Інтернет та інших джерелах.</p> <p>ПР05. Застосовувати сучасні цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення до розв'язання відповідних задач професійної діяльності у сфері сценічного мистецтва.</p> <p>ПР07. Генерувати та концептуалізувати художню ідею та твір.</p> <p>ПР09. Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння.</p> <p>ПР15. Аналізувати та оцінювати досягнення художньої культури, твори літератури та мистецтва з урахуванням історичного контексту. Здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва. Виявляти тенденції розвитку сучасного мистецько-художнього процесу.</p> <p>ПР16. Визначати творчі можливості та перспективи особистого розвитку, здійснювати психологічну</p>
--	--

	<p>саморегуляцію.</p> <p>ПР18.Знати основні закони психології творчості.</p> <p>ПР21.Презентувати результати професійної діяльності та проектів у сфері сценічного мистецтва, доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, аргументацію та власний досвід.</p>
--	--

Уміння:

- вірно розуміти завдання, що ставляться перед здобувачами, на основі отриманої від викладача вербальної інформації, без додаткової демонстрації їх викладачем;
- вірно виконувати на практиці отримане завдання за відведений відрізок часу;
  - запам'ятовувати (тобто фіксувати) отримане завдання та самостійно застосовувати отримані знання у практичній діяльності в індивідуальній роботі над літературними творами та під час занять з інших фахових дисциплін;
- володіти спеціальною термінологією;
- використовувати і удосконалювати на практиці змішано-діафрагмальний тип дихання;
- втілювати знання з орфоепічної нормативності української мови за застосовувати ці знання на практиці, підключати свій мовний слух та контролювати свою вимову;
- вміти працювати з текстом літературного твору, створюючи образ оповідача;
- вміти працювати над великими віршованими формами;
- вміти створювати повноцінні сценічні образи на прикладі монологу; - продовжувати контролювати напруження м'язів, пов'язаних з голосо-мовним апаратом та знімати зайве напруження м'язів;

- самостійно проводити груповий тренінг зі студентами своєї групи, знаходити нові технічні вправи з дихання, голосу, дикції та використовувати їх під час проведення тренінгу.

Комунікація:

1. надавати фахівцям і нефахівцям інформацію, ідеї та власний досвід в галузі професійної діяльності;
2. розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй сфері діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва;
3. вільно застосовувати основні принципи творчого розвитку сценічного мистецтва, намагаючись впливати на соціокультурні зміни.

Автономія та відповідальність.

Випускник програми повинен бути відповідальним за розвиток професійного знання і практик, зокрема:

1. відповідати за налагодження гармонійних відносин у театральному колективі;
2. бути здатним вчитися упродовж життя, здатним до подальшого навчання з високим рівнем автономності;
3. бути відповідальним за професійний розвиток окремих осіб та/або театральних колективів;
4. приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах розвитку сценічного мистецтва;
5. бути здатним самостійно виконувати нові творчі завдання.

3. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Політика виставлення оцінок (пропущені заняття, відпрацювання пропусків):
кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених студентам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на

вимогу студента; у випадку не виконання всіх зазначених завдань, до екзамену здобувач не допускається; пропущені заняття мають бути відпрацьовані (всі практичні завдання повинні бути виконані).

3.2. Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем. Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки під час усного опитування та списування у ході контрольних робіт, на іспиті. **Норми академічної етики:** дисциплінованість; дотримання субординації; чесність; відповідальність; використання гаджетів заохочується лише при дистанційній роботі.

3.3. Програма навчальної дисципліни:

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	усього	лек.	пр.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	
Розділ 1					
Тема 1. Авторський стиль. Стилїстика. Суть та специфіка стилів мови найбільш вживаних в сценічному мовленні.	2		1		1
Тема 2. Авторський стиль як елемент мислення.	11		2		9
Тема 3. Основні етапи аналізу. Літературний аналіз. Автор. Епоха.	15		3		12
Тема 4. Жанр. Тема. Ідея. Конфлікт.	14		2		12
Тема 5. Композиційний аналіз. Логічний аналіз тексту.	17		4		13
Тема 6. Ускладнений тренінг з дихання, дикції, голосу. Розширення діапазону голосу на матеріалі гекзаметру	31		3	15	13
Разом за розділом 1.	90		15	15	60
Розділ 2					

Тема 7. Логічна перспектива.	12		2		10
Тема 8. Надзавдання. Наскрізна дія.	13		3		10
Тема 9. Словесна дія.	13		3		10
Тема 10. Образ оповідача. Тональність розповіді	12		2		10
Тема 11. Монолог. Форми монологу. Особливості роботи над монологом у різних жанрах.	13		3		10
Тема 12. Сценічне виконання і взаємодія.	27		2	15	10
Разом за розділом 2	90		15	15	60
Усього годин	180		30	30	120

4. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Авторський стиль. Стилїстика. Суть та специфіка стилів мови найбільш вживаних в сценічному мовленні.

Тема. Авторський стиль. Стилїстика. Суть та специфіка стилів мови найбільш вживаних в сценічному мовленні.

Мета: Засвоїти поняття «авторський стиль», яке включає в себе оригінальні особливості тексту, дозволяє впізнавати письменника і надає його творам індивідуальне забарвлення.

Завдання:

1. Читати текст вголос, слідкуючи за мелодійним малюнком.
2. Читати, наближаючись до розмовної інтонації.
3. Прослідкувати взаємозв'язок авторського стилю і темпоритму.
4. Проаналізувати, що саме вирізняє стиль цього автора з-поміж інших.
5. Прослідкувати закономірності організації тексту (мовного твору) як змістовно-сислового, композиційно-структурного і жанрової єдності задля найкращої інтерпретації обраних для індивідуальної роботи матеріалів.

Тема 2. Авторський стиль як елемент мислення.

Тема. Авторський стиль як елемент мислення.

Мета: Зрозуміти авторський стиль як елемент мислення.

Завдання:

1. Прослідкувати, як авторська індивідуальність максимально відчутна в художніх текстах як на рівні прояву авторського мислення, його морально-етичних критеріїв, так і на рівні літературної форми.

2. Прослідкувати стиль автора як елемент мислення на прикладі навчального тексту.

Тема 3. Основні етапи аналізу. Літературний аналіз. Автор. Епоха.

Тема. Основні етапи аналізу. Літературний аналіз. Автор. Епоха.

Мета: Визначити основні етапи аналізу твору.

Завдання:

1. З'ясувати, що таке літературний аналіз
2. З'ясувати, що таке дієвий аналіз твору.
3. Ознайомитись з біографією автора обраного твору і його світоглядом та його іншими мистецькими надбаннями.
4. Ознайомитись з епохою, в яку жив автор.
5. Ознайомитись з історичним періодом, який описаний у обраному творі

Тема 4. Жанр. Тема. Ідея. Конфлікт.

Тема. Жанр. Тема. Ідея. Конфлікт.

Мета: Ознайомитись з такими складовими літературного аналізу твору як жанр, тема, ідея, конфлікт.

Завдання:

1. Знати визначення поняття «тема» і застосовувати ці знання у практичній роботі над поемою та монологом.
2. Знати визначення поняття «ідея» і застосовувати ці знання у практичній роботі над поемою та монологом.
3. Знати визначення поняття «жанр» і застосовувати ці знання у практичній роботі над поемою та монологом.
4. Знати визначення поняття «конфлікт» і застосовувати ці знання у практичній роботі над поемою та монологом.

Тема 5. Композиційний аналіз. Логічний аналіз тексту. Дієвий аналіз
Тема. Композиційний аналіз. Логічний аналіз тексту.

Мета: Засвоїти правила композиційного та логічного аналізу тексту, їх місце в роботі над творами.

Завдання:

1. Зрозуміти принцип композиційної будови твору.
2. Зрозуміти місце експозиції, зав'язки, розвитку дії, кульмінації, розв'язки в загальній «архітектоніці» твору.
3. Зрозуміти, з чого складається логічний аналіз тексту.
4. Зробити логічний аналіз тексту, обраного для індивідуальної роботи.

Тема 6. Ускладнений тренінг з дихання, дикції, голосу. Розширення
діапазону голосу на матеріалі гекзаметру

Тема. Ускладнений тренінг з дихання, дикції, голосу. Розширення
діапазону на матеріалі гекзаметру

Мета: Знати мету та техніку виконання ускладнених вправ з дихання, дикції та голосу, розширювати діапазон на матеріалі гекзаметру.

Завдання:

1. Провести тренінг з більш складними вправами на дихання у статиці і в русі.
2. Провести тренінг з більш складними вправами на голос.
3. Провести тренінг з більш складними вправами на дикцію.
4. Вивчити техніку виконання гекзаметру.
5. Навчитись виконувати гекзаметр з різними технічними та акторськими завданнями.

II семестр

Тема 7. Логічна перспектива.

Тема. Логічна перспектива.

Мета: Зрозуміти тлумачення поняття «перспектива» та його використання в роботі над логічною перспективою тексту.

Завдання:

1. Знати визначення поняття «перспектива»
2. Знати визначення поняття «логічна перспектива»
3. На прикладі навчального тексту донести головну думку через ланцюжок складаючих її слів та фраз.

Тема 8. Надзавдання. Наскрізна дія.

Тема. Надзавдання. Наскрізна дія.

Мета: Навчитись робити дієвий аналіз твору, зрозуміти взаємозв'язок між надзавданням та наскрізною дією.

Завдання:

1. Знати складові дієвого аналізу.
2. Знати визначення поняття «надзавдання».
3. Знати визначення поняття «наскрізна дія». 4. Визначитись з надзавданням та наскрізною дією обраного навчального тексту.

Тема 9. Словесна дія.

Тема. Словесна дія.

Мета: Дізнатись, що таке словесна дія і які її складові.

Завдання:

1. Навчитись передавати:

а) думку;

б) бачення;

в) підтекст;

г) ставлення;

д) емоції та відчуття 2. Використовувати отримані знання у практичній роботі.

Тема 10. Образ оповідача. Тональність розповіді

Тема. Образ оповідача. Тональність розповіді

Мета: Чітко орієнтуватися в структурі елементів словесної дії і вміти створювати образ оповідача.

Завдання:

1. Розглянути поняття «спілкування» задля вміння створювати образ оповідача.

2. В чіткій інтонаційно змістовній і дикційній формі синтезувати внутрішню психотехніку і техніку втілювання авторського тексту.

3. Знати головні етапи роботи над літературним твором, закони перетворення авторського тексту на живу словесну дію.

4. Виявити стилістичні зв'язки між тим, що оповідач повідомляє і тим, що він відтворює в дійових епізодах.

Тема 11. Монолог. Форми монологу. Особливості роботи над монологом у різних жанрах.

Тема. Монолог. Форми монологу. Особливості роботи над монологом у різних жанрах.

Мета: Оволодіти основою роботи над сценічним монологом.

Завдання:

1. Визначити принципову відмінність творчої словесної природи актора в драматичному монолозі і актора-оповідача у літературному (естрадному) монолозі.
2. Зробити попередній аналіз твору, історію його народження, його місце в творчості автора.
3. Визначити основні засоби роботи над сценічним монологом (монолог в обставинах публічної самотності і звертання до будь-кого).
4. Проаналізувати відмінність роботи і вимоги до власне сценічного монологу і монологу кінематографічного.
5. Провести цілеспрямовану працю над змістом і текстом обраного для індивідуальної роботи монологом.

Тема 12. Сценічне виконання і взаємодія.

Тема. Сценічне виконання і взаємодія.

Мета: Поглибити знання про роботу з монологічним текстом.

Завдання:

1. Навчитись розрізняти такі типи монологу:
  - а) коли актор звертається до себе;
  - б) коли актор звертається до уявного партнера;
  - в) коли актор звертається до залу
  - г) коли актор звертається до реальних партнерів у виставі.

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Оскільки в V і VI семестрах студенти на індивідуальних заняттях працюють над сценічним читанням поеми та монологу, вони мають поглибити теоретичні знання з теми «Авторський стиль», яка включає власне засвоєння поняття «авторський стиль» (оригінальні особливості тексту, дозволяють впізнавати письменника і надають його творам індивідуальне забарвлення), читання тексту вголос, слідкуючи за мелодійним малюнком, читання, наближене до розмовної інтонації, простеження взаємозв'язку авторського стилю і темпоритму, аналіз того, що саме вирізняє стиль цього автора з-поміж інших, аналіз тексту, як об'єкту.
2. Проаналізувати авторський стиль як елемент мислення, прослідкувати, як авторська індивідуальність читається в художніх текстах як рівні прояву авторського мислення, його морально-етичних критеріїв, так і на рівні літературної форми, простежити елемент авторського мислення на прикладі обраного тексту для індивідуальної роботи.
3. Поглибити знання про основні етапи аналізу твору, з'ясувати чим відрізняється літературний аналіз від дієвого, приділити велику увагу дослідженню біографії автора обраного твору, його світогляду та іншим його творам; епосі, в яку жив автор; історичному періоду, який описаний у навчальному тексті.
4. Розпочати роботу над обраним твором краще з літературного аналізу, тому слід ознайомитись з такими його складовими як жанр, тема, ідея, конфлікт, вивчити всі їх визначення. Спочатку спробувати провести цей аналіз на матеріалі спеціального навчального тексту, а потім застосувати ці вміння в роботі над творчою курсовою роботою
5. Продовжити аналіз твору роботою над дієвим розбором. Студенти мають засвоїти правила композиційного та логічного аналізу тексту, їх місце в роботі над творами.

6. Зрозуміти принцип композиційної будови твору, місце експозиції, зав'язки, розвитку дії, кульмінації, розв'язки в загальній «архітектоніці» твору. З'ясувати, з чого складається логічний аналіз тексту і зробити логічний аналіз тексту, обраного для індивідуальної роботи.

7. В VI семестрі здобувачі знань на індивідуальних заняттях зі сценічної мови працюють над монологом. На цьому етапі необхідно визначити принципову відмінність творчої словесної природи актора в драматичному монологі і актора оповідача у літературному (естрадному) монологі; зробити попередній аналіз твору, дізнатись історію його написання та місце в творчості автора; визначити основні засоби роботи над сценічним монологом (монолог в обставинах публічної самотності і звертання до будь-кого). Для того, щоб у майбутньому мати можливість працювати не лише у театральній сфері, а й у кіноіндустрії, має сенс проаналізувати відмінність роботи і вимоги до власне сценічного монологу і монологу кінематографічного. І нарешті, провести цілеспрямовану працю над змістом і текстом обраного для індивідуальної роботи монологом.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Авторський стиль. Стилїстика. Суть та специфіка стилів мови найбільш вживаних в сценічному мовленні.	1
2.	Авторський стиль як елемент мислення.	9
3.	Основні етапи аналізу. Літературний аналіз. Автор. Епоха.	12
4.	Жанр. Тема. Ідея. Конфлікт.	12
5.	Композиційний аналіз. Логічний аналіз тексту.	13
6.	Ускладнений тренінг з дихання, дикції, голосу. Розширення діапазону голосу на матеріалі гекзаметру	13
7.	Логічна перспектива.	10
8.	Надзавдання. Наскрізна дія.	10
9.	Словесна дія.	10

10.	Образ оповідача. Тональність розповіді	10
11.	Монолог. Форми монологу. Особливості роботи над монологом у різних жанрах.	10
12.	Сценічне виконання і взаємодія.	10
Разом		120

7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Значну роль у підготовці студентів з даної дисципліни займає самостійна робота. Оскільки навчального матеріалу дуже багато, а часу для відпрацювання бракує, то саме на самостійну роботу лягає основне навантаження. Крім того, в ній перевіряється відповідальність студента, здатність працювати над собою.

Головна мета самостійної роботи – це напрацювання, засвоєння та удосконалення технічного виконання вправ, доведення їх до автоматичного виконання з наступним підключенням рухів, а наприкінці – акторського завдання.

Студентові потрібно:

- під час третього року навчання студенти опановують роботу над поемою та монологом, тому необхідно звернути увагу як на літературний, так і авторський аналіз творів. Для сильнішого заглиблення в тему радимо студентам звернутися до фахової літератури: «На кону вічності: монолог у мистецтві драматичної вистави»

Ігнатюка

М.М., «Особливості використання мови під час роботи на сцені та в кадрі»

Кравченко Т., «Монолог як явище культури» Уварова Т.І.;

- щоб опанувати авторським стилем поета або драматурга, чий твір обрано для роботи, варто ознайомитись з певною кількістю творів цих авторів;

- самостійно провести літературний, а потім авторський аналіз індивідуальних творчих робіт, зробити логічний аналіз тексту, визначитись з логічною перспективою;

- кожного заняття бути готовим демонструвати викладачеві певний етап роботи над створенням образів героїв поеми та оповідача;
- визначитись, до якої форми монологу належить саме обраний ним монолог;
- визначитись з візуальною складовою образу (мімічним виразом, гримом, костюмом, можливо, елементами реквізиту та декораціями, зачіскою), звуковою складовою образу (особливою манерою мови, особливостями вимови, тембральним забарвленням голосу, можливо, музичним супроводом);
- -найти пластику образу та мізансценічний малюнок;
- протягом всього навчального року систематично проводити домашню роботу щодо розширення діапазону голосу на прикладі праці над гекзаметром з виконанням різних складних завдань.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Що таке авторський стиль?
2. Що таке стилістика?
3. Суть та специфіка стилів мови, найбільш вживаних у сценічному мовленні.
4. Авторський стиль як елемент мислення.
5. Основні етапи аналізу твору.
6. Що таке «літературний аналіз»? Його складові.
7. Що таке «композиційний аналіз» і з чого він складається?
8. Що таке «логічний аналіз тексту»?
9. Що таке «логічна перспектива»?
10. Що таке «авторський аналіз твору»?
11. Що таке «надзавдання»?
12. Що таке «наскрізна дія»?

13. Що таке «словесна дія»?
14. Назвіть складові словесної дії?
15. Роль образу оповідача в сценічному втіленні твору.
15. Тональність розповіді.
16. Що таке «монолог»?
17. Які існують форми монологу?
18. Особливості виконання естрадного монологу.
19. Особливості роботи над сценічним драматичним монологом.
20. Особливості роботи над кінематографічним монологом.
21. Особливості роботи над монологами у різних жанрах.
22. Сценічне виконання і взаємодія.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівень досягнення запланованих результатів навчання перевірятиметься за допомогою рубіжних етапів контролю у формі усного опитування та практичного виконання тем курсу. Оцінка залежить від якості виконання завдань самостійної роботи студентів.

Завданням оцінювання є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, використовувати дихання змішано-діафрагмального типу, володіти чіткою вимовою, показати певний рівень володіння професійними властивостями голосу.

Студент повинен вільно орієнтується в поняттях дисципліни, а також застосовувати їх практично; безпомилково виконувати більш складні вправи з дихання, голосу та дикції, контролювати м'язове напруження, особливо голосових зв'язок, правильно виконувати всі практичні завдання; вміти самостійно

відпрацьовувати техніку вправ; легко виконувати нові акторські завдання, не втрачаючи акценту на мовну складову.

Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Сценічна мова» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової кредиту та включає: а) систематичне відвідування занять; б) активність роботи на практичних заняттях; в) вчасне виконання завдань; г) успішні результати тренінгу, г) оцінка за роботу на індивідуальних заняттях, д) оцінки за виконання усіх завдань самостійної роботи; е) якість виконання техніки.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ з/п	Найменування	Номер теми
1	Робочі програми	1-12

2	Силабус	1-12
3	Аудіо-візуальні носії інформації (ноутбук, колонки)	1-12
4	Аудиторія (спеціальний зал для занять)	1-12
5	Фортепіано	1-12
6	Фізична присутність партнерів (це групові заняття – до 16 студентів в одній групі)	1-12
7.	Килим на підлогу	1-12

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. / Б. Антоненко-Давидович. - К: Либідь, 1991.
2. Білодід І. К. Закономірності розвитку усної літературної мови. К., 1965, с. 23
3. Бурлуцький А. В. Українське сценічне мовлення в драматичному театрі – від джерел до сьогодення : монографія.– Одеса : Астропринт, 2011.– 211 с.
4. Гладишева А. О. Сценічна мова. / А. О. Гладишева. – К. : КІТМ, 1999. – 2004 с.
5. Гладишева А. О. Сценічна мова. Монологи. Композиції. Моноп’єси. Навчальний посібник-хрестоматія. Біла Церква : ПАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2013. 368 с.
6. Гладишева А. О. Сценічна мова. Основні поняття та їх тлумачення : навч. посіб. Київ : КДІТМ, 2003. 92 с.
7. Гладишева А.О. Сценічна мова: дикційна та орфоепічна нормативність: навч. посібник Київ: [Червона Рута-Турс], 2007.
8. Грицан Н.В. Техніка сценічного мовлення: навч.-методичний посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ, 2020. 286 с.
9. Єрмоленко С. Культура мови на щодень / С. Єрмоленко. – Київ: Довіра, 2000.
10. Ігнатюк М. М., Сулятицький М. І. Свічадо Зореслова : посібник-хрестоматія зі сценічної мови для студ. вищ. навч. закладів к-ри і м-в. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 532 с.

11. Ігнатюк М.М. На кону вічності: монолог у мистецтві драматичної вистави: навч. посіб.-хрестоматія для студ. вищих навч. закл. культури і мистецтв. ІваноФранківськ: Нова Зоря, 2005
12. Капська А. Й. Виразне читання. Практичні і лабораторні заняття : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1990. 175 с.
13. Карасьов М. М. Мистецтво художнього читання. Київ : «Мистецтво», 1965. 148 с.
14. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посібник. Київ : Ліра – К, 2007. 240 с.
15. Кобзар Т. В. Сценічна мова. Хрестоматійний збірник текстів для вправ з техніки мови / Т. В. Кобзар. – К., 1998.
16. Косенко Н. Як правильно говорити українською / Н. Косенко, Т. Вакуленко. – Харків: Книжковий клуб, 2007.
17. Кравченко Т. Особливості використання мови під час роботи на сцені та в кадрі // Наук. вісник Київ. нац. ун-ту театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого. – К.: ВПП «Компас». – 2018. Вип. 23. – С. 35-41.
18. Кукуруза Н.В. Літературна композиція: від задуму до сценічного втілення // Навчальний посібник до розділу з навчального курсу “Сценічна мова”. ІваноФранківськ, 2013. 288 с.
19. Мацько Л. Стилїстика української мови / Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько. – Київ: Вища школа, 2003.
20. Нечаєнко Т. В. Словесна дія : Основи техніки мовлення : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Київ : ДАКККіМ, 2000. 136 с.
21. Овчіннікова А. П. П'ять кроків до гарної мови : Мовна комунікація : техніка мовлення / за ред. А. Ю. Цофнаса. Одеса : Фенікс, 2008. 192 с.
22. Олійник О. Світ українського слова. Ін-ут українознавства Київськ. унту ім. Тараса Шевченка. Київ : «Хрещатик», 1994. 416 с.
23. Прокопенко Т.М. Дикція: навч. посіб. з курсу "Сцен. мова" – Х.: ХДАК, 2006

- 24.Словесна дія. Під ред. Нечаєнко Т. Основи техніки мовлення. / Словесна дія. Під ред. Нечаєнко Т. – Київ, 2000. – (Навчальний посібник).
- 25.Сокирко Л.Г. Слово актора: поради з орфоепії українського сценічного мовлення. К.: Мистецтво, 1971. - 56 с.
- 26.Тоцька Н. Сучасна українська літературна мова : фонетика, орфоепія, графіка, орфографія / Н. Тоцька. – К. Либідь, 1981.
- 27.27.Уварова Т.І. Монолог як явище культури: монографія. О.: Астропринт, 2009
- 28.уклад. Н. М. Литвиненко. Сценічна мова: прогр. курсу. Х.: ХДАК, 2011
- 29.уклад.: В. Ю. Тополевський. Сценічна мова: навч.-метод. посіб. для практ. занять та самост. роботи студ. 1-4 курсів спец. "Театр. мистецтво" спеціалізація "Актор драм. театру та кіно".Х.: ХДАК, 2012
- 30.Українська мова. Енциклопедія. – Київ, 2004. – (Українська енциклопедіяім. М.П. Бажана).
- 31.Хоролець Л. Слово мовлене: значення слова в акторській практиці //Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого, 2016. Вип. 19. С. 36.
- 32.Черкашин Р. Художнє слово на сцені / Р. Черкашин. – Київ: Вища школа, 1989.
- 33.Черкашин Р. Художнє читання. Техніка та логіка мови : підручник. Київ : Мистецтво, 1955. 123 с.

Допоміжна література:

- 34.Антологія сучасної новелістики та лірики України 2010 / упоряд. О. Апальков. Канів : «Склянка часу», 2010. 392 с.
- 35.Антологія української поезії ХХ ст. : від Тичини до Жадана / упоряд. І. Малкович. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020, 2016 с.
- 36.Курбас Л. Філософія театру / Л. Курбас; упоряд. М. Лабінський; [ред.. м. Москаленко]. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 917 с.
- 37.Літургія кохання : Антологія української любовної лірики кінця ХІХ – початку ХХІ століття / упоряд. І. Лучука. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 728 с.

38. Наконечна О. І. Окремі питання сценічного мовлення в умовах білінгвізму, Одеса 2009. 6. Овчиннікова А. П. Мовленева комунікація та мистецтво мовлення / А. П. Овчиннікова. – Одеса : Маяк. – 1999. – 253 с.
39. Омеляновська-Чорна П. Софія Федрцева / П. Омеляновська-Чорна – К.: Мистецтво, 1971. – с.25-26.
40. Орфоепічний словник української мови : У 2 т. – К. : Довіра, 2001-2004.
41. Прокопенко Т.М. Правила українського та російського літературного мовлення за їх порівнянням: посіб. з курсу «Сценічна мова». Х.: ХДІК, 1997
42. Сучасна українська мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун та ін.; За ред. О. Д. Пономарева. — 2-ге вид., перероб. — К.: Либідь, 2001.
43. Черкашин Р. О., Фоміна Ю. Г. Ми – березильці: театральні спогади-роздуми / Роман Олексійович Черкашин, Юлія Гаврилівна Фоміна; Упоряд. В. Собіянський; Передм. Наталія Єрмакова. – К.: Акта, 2008. – 345 с.

Інформаційні ресурси

44. Бібліотека Харківської державної академії культури <http://lib-hdak.in.ua/>
45. Харківська міська спеціалізована музично-театральна бібліотека <http://mtlib.org.ua/>
46. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка <https://korolenko.kharkov.com/>

Навчальне видання

СЦЕНІЧНА МОВА

Навчальна програма до курсу
для здобувачів 3 курсу зі спеціальності
026 «Сценічне мистецтво»,
ОП «Акторська мистецтво драматичного театру і кіно»

Укладачі :

Анастасія БІЛЕНЬКА

доктор філософії з культурології, викладач кафедри музично-драматичного театру
Харківської державної академії культури

Ольга СВІТЛИЧНА

викладач кафедри музично-драматичного театру Харківської державної академії
культури

Видається в авторській редакції

Комп'ютерний набір А. Біленька

План 2024

Формат 60x84/16

Гарнітура "Times". Папір для мн. ап.

Ум. друк. арк. _____ Обл.-вид. арк. _____

Адреса редакції і видавця:

ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4 тел. (057) 731-27-83. e-mail: rrv2000k@ukr.net.

Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.